

БИТВА ЗА ЦЕНТРАЛЬНУ ЄВРОПУ

(ДО 400-РІЧЧЯ БИТВИ ПІД ХОТИНОМ)

Хотинська битва між військами Речі Посполитої та Османської імперії стала однією з найбільших битв кривавого 17 століття і завершальним етапом Хотинської війни.

Турецька Порта постійно загрожувала як Речі Посполитій так і усій Європі. Спроба поляків допомогти молдавському господарю у боротьбі з османами закінчилась крахом.

8 - 11 вересня 1620 р. відбулись бої під Цецорою, в ході яких польське військо зазнало поразки. Багато жовнірів і козаків загинуло, серед них і Михайло Хмельницький, чимало потрапило в полон, у тому числі й Богдан Хмельницький. Коронний гетьман Жолкевський загинув, польський гетьман Станіслав Конецпольський, магнати Микола Потоцький, Ян Тишкевич та інші були взяті в полон. Річ Посполита втратила військо і опинилась безборонною перед грізним противником. Татарські орди розтеклися по Поділлю і Галичині, дійшли до Львова і Перемишля, грабували населення, руйнували міста і села.

На захист України піднялась Запорозька Січ. Частина запорожців рушила на Поділля, дійшла до кордонів Молдавії, завдала низку поразок невеликим татарським загонам і захопила Білгород. Ще частина козаків вирушили у похід на Кримське узбережжя й зруйнували 15 татарських містечок. Своїми діями запорожці змушували татар піти з українських земель.

У Варшаві було зібрано сейм, який ухвалив план захисту Речі Посполитої від наступу противника. Для цього вирішено збільшити коронне військо, довести козацький реєстр до 20 тис, але державна скарбниця як завжди була порожня. До запорожців на початку 1621 р. було відправлено Б. Обалковського з відповідними пропозиціями. Тим часом турецький султан Осман II мобілізував війська і у квітні вирушив у похід на Річ Посполиту.

У відповідь Запорозька Січ почала активні воєнні дії на морі. На початку червня запорозька флотилія була напроти гирла Дністра. Козаки минули турецький флот, спалили містечко Ахіоль, а потім на 16 чайках пішли до Стамбула. Захопити місто з такими силами вони не могли, проте жаху навели чимало.

У червні відбулась козацька рада, яка розглядала питання про участь запорожців у війні. У тяжку годину козацькі лідери припинили суперечки і, заради майбутнього вирішили подати Польщі максимальну допомогу.

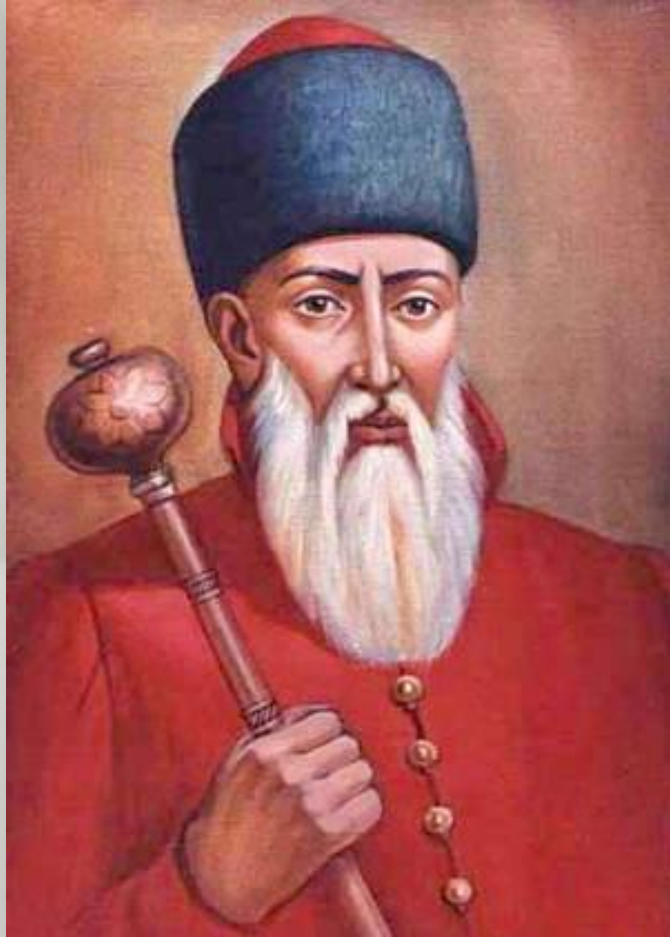

В середині серпня вся турецька армія переправилась через Дунай і рушила в глиб Молдавії. Козацькі загони нав'язували несподівані бої авангардним частинам турок і таким чином затримували просування всієї армії. Один з них чисельністю 300 осіб при відступі від Сучави наштовхнувся на татарську орду і мусив оборонятись табором. Турецький султан кинув проти загону чи не всі війська. Приблизно 100 козаків пробились до р. Прут і засіли там у великій печері й кілька днів відбивали всі штурми ворога. Тільки димом турки викурили козаків зі схованки і всіх перебили. 200 козаків переправились через Прут і, відбиваючись від татарської кінноти, заклали оборонний табір, де цілий день боронились від противника. Під прикриттям ночі козаки вислизнули з табору, розділились на дві частини і відступили лісом. Але на ранок їх наздогнали ворожі підрозділи й змусили знову стати табором. Тільки під вечір туркам вдалось прорвати оборону захисників, увірватись до табору й захопити 30 зраних і до смерті замучених козаків.

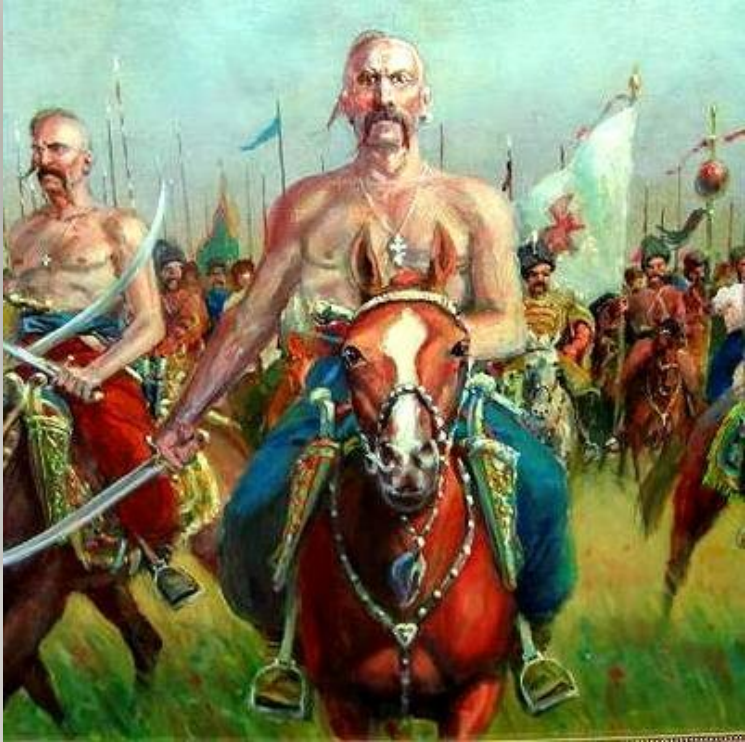

Польське військо під командуванням коронного гетьмана Ходкевича підійшло до лівого берега Дністра і зупинилось. Ходкевич запропонував козакам негайно приєднатись до нього і діяти спільно. Однак гетьман Бородавка побоювався можливого сепаратного миру поляків з турками і відповів, що дасть згоду, коли польське військо вступить на територію Молдавії. Це означало початок Польщею воєнних дій безпосередньо проти Туреччини. Після цього польському урядові вже не було куди відступати. До 20 серпня Ходкевич переправився на правий берег Дністра і заклав табір під Хотинном.

На козацькій раді Сагайдачний розповів про обіцянки польського короля задовольнити козацькі прохання і тим самим привернув на свій бік частину присутніх. Тоді ж рада звинуватила Бородавку в невмілому командуванні, невиправданих втратах людей, нездатності забезпечити військо всім необхідним і присудили до смертної кари. Гетьманом знову було обрано Сагайдачного і він протягом тижня, відбиваючись від татар, привів козаків саме вчасно до польського табору. Першого вересня союзники об'єднались. Наступного дня під Хотин підійшов і турецький султан зі своєю армією.

Козаки для укриття від ворожих ядер вирили окопи. Артилерія їх була легка, рухлива, зручна в бою. Козаки мали над ворогом перевагу в ручній, вогнепальній зброї (кріси, пістолети, самопали, а також піки, луки, кинджали, ножі). Численні вози з провіантом і зброєю ставали додатковим валом оборони. І головне, в чому була перевага цих воїнів у битві над ворогом – любов до Батьківщини та велика майстерність і досвід боротьби. Кількість козаків перевищувала число польських та інших воїнів Речі Посполитої, тому всю свою міць турки направляли саме проти них. Вороги мали надію, що коли розіб'ють козаке військо, то справляться з польським за 3 дні.

Сила козаків була в тому, що більшість з них добре знали повадки ворога і брали участь в переможних боях. А найголовнішим було те, що козаки захищали свою землю, тому їх роль у битві під стінами Хотинської фортеці була основна. На відміну від них поляки вважали, що на польські землі турки не підуть, тому були у них у війську слабкодухі й дезертири. А козаки так і залишались монолітом, були дуже згуртовані, не піддавались на пропозиції турків (кожному зрадникові турки давали 50 злотих).

Козаки йшли на цю битву з благословення православного патріарха Феофана, який кликав їх покласти голови, захищаючи християн від бусурманів. В середовищі козаків, які огрубіли в походах і кривавих битвах, панувала глибока повага до Бога, як до вищої справедливості і добра. На битву козаки йшли, як на святкову службу Божу, ніколи не пиячили під час битви, а тільки вже після перемоги справляли тризну по померлих мучениках за народ і віру. Зрадників, порушників дисципліни, пияків страчували. Святково вдягаючись на козацьку Раду, на бенкет, козаки в основній масі під час бойових дій підкреслювали свою бідність, показуючи, що на смертну криваву боротьбу з ворогами українського народу вони йдуть доведені до відчаю.

Розташування військ під час хотинського бою було таке, що позаду Дністер, а попереду ворог. Праворуч від козаків, під Хотинською фортецею і в ній самій - польські війська. Це підтримка. Особливо козакам допомагали «лісовички» - польська легка кавалерія. У безкінечних атаках на козаків турки розбивались об їх згуртованість і майстерність бою під керівництвом талановитого полководця Петра Сагайдачного. Турецькі гармати стріляли безперестанку, але не влучно. За земляними валами козакам було безпечно. Сагайдачний застосовував таку тактику: активна оборона вдень і нищівні атаки вночі. Дарма потім недруги сичали, що козаки ради наживи йшли в нічні атаки у табір турків. Так, після таких атак козаки повертались з багатою здобиччю, знищивши багато ворогів. Але захоплена їжа, одяг, гармати давали козакам сили для продовження боротьби. Адже битва Хотинська тривала 37 днів.

Турки очікували на швидку перемогу. Осман II, підійшовши в перший день до Хотинської фортеці, сказав, що їсти буде він аж увечері, коли святкуватиме вже перемогу над козаками. Але козацьке військо виявилось незламним. Раз за разом збільшувалась кількість гармат, відбитих у турків. 15 тисяч чоловік загиблих – втрати козаків в цій страшній багатоденній битві, але 80 тисяч було вбито османців-загарбників.

Битва під Хотинном у 1621 році була однією з найбільших битв у Європі 17 століття. В ній загалом було задіяні більш як 300 тисяч воїнів та велика кількість обслуги. Безперервно грізно гриміли постріли з 300 гармат. Брязкіт списів і шабель, бойові кличі і зойки людей - вся ця страшна пісня війни потрясала очевидців: «Небо палало, повітря затьмарювалось димом, земля тремтіла, стогнали ліси, скелі розпадалися на куски». Було завзяття і мужність, був і прихований відчай, але переважували сила духу і усвідомлення необхідності подвигу заради захисту рідної землі. Це робило козаків непереможними. Мужньо бились і литовські, і польські воїни. Великі втрати були і в їх рядах. Коронний гетьман Польщі Ян Кароль Хоткевич від серцевого нападу помер під час битви. Королевич Владислав захворів і майже всю битву не полишав свого шатра.

На початку битви у турків, крім великих гармат, здатних розбити найтовстіші мури (ці гармати тягли по 4 пари волів), були ще і гармати середнього і малого калібру. Крім величезної кількості зброї, боєприпасів, у турків були табуни коней, безліч мулів, верблюдів. Осман II взяв з собою у похід 4 бойових слони, тварин, небачених в цих краях. Слони ці мали найбільше настрахати «невірних».

Та не розгубилися козаки. Вийшли назустріч слонам характерники. Це були найдосвідченіші воїни, які володіли великою силою духу і вмінням в мить зібрати в один ривок чи удар всю силу свого тіла, вони не знали страху смерті, їх фантастична сміливість паралізувала ворогів. Характерники виділялись серед інших козаків довгими «оселедцями», тобто пасмом волосся, довжина якого вказувала на багато років перебування в козачому війську. Під час бою «оселедці» вільно гуляли навколо голови. Коли козаки пішли на слонів босі і майже голі, в лахміттях замість одягу, розхристані, лякаючи ворога стихійністю рухів слони злякались цих чудних, небачених ними створінь. Не слухаючись погоничів, слони повернули назад і з несамовитим гуркотом кинулись на військо турецьке. А за слонами і всі тварини, що задіяні були в цій атаці, пішли топтати турецьке розгублене військо.

У Хотинській війні 1621-го між Річчю Посполитою та Османською імперією судилося прославити не польську чи турецьку зброю, а військову вправність українських козаків. Тоді під Хотином на кону стояла доля європейської присутності в Північному Причорномор'ї та Приазов'ї. Перемога Туреччини означала б посилення тиску з її боку на степове підчерев'я України, доти пригніченого завдяки бурхливій діяльності козаків. Але козаки не дали Туреччині перетворити Чорне море на "внутрішнє озеро". Водночас поразка Варшави надихнула б ще одну претендентку на східноєвропейські землі — Московію. Експансіоністські плани останньої щодо руських (українських та білоруських) земель, виношувані ще з кінця XV століття, у випадку перемоги турків мали б серйозне підживлення. Словом, своїми діями під час Хотинської війни козаки під проводом гетьмана Петра Сагайдачного виразно продемонстрували, як багато вони важать для військової потуги Речі Посполитої та загалом для захисту загальноєвропейських інтересів у протистоянні з Османською імперією.

**ДУШУ - БОГУ!
ЖИТТЯ - УКРАЇНІ!
ЧЕСТЬ - ДЛЯ СЕБЕ!**

ВИКОРИСТАНІ ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ:

- 400-річчя Хотинської битви: воєнний триумф і політична поразка гетьмана Сагайдачного [Електронний ресурс] // Радіо Свобода : вебсайт. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/bytva-pry-khotyni/31444727.html> , вільний. – Дата перегляду: 15.09.2021. – Назва з екрана.
- Хотинська війна: як козаки врятували Європу від Османської імперії [Електронний ресурс] // Локальна історія : мультимедійна онлайн-платформа. – Режим доступу: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/khotinska-viina-ia-k-kozaki-vriatuvali-ievropu-vid-osmanskoyi-imperiyi/>, вільний. – Дата перегляду: 15.09.2021. – Назва з екрана.
- Хотинська битва [Електронний ресурс] // Цей день в історії : вебсайт. – Режим доступу: <https://www.jnsm.com.ua/h/0902Q/>, вільний. – Дата перегляду: 13.09.2021. – Назва з екрана.

**ДЯКУЄМО ЗА
УВАГУ!**

